

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעת קשב

מיומנויות למידה והתאמות בתהליכי הוראה, למידה והערכה עבור תלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב

המטרה המרכזית של מערכת החינוך היא לצייד את תלמידיה בידע, בכישורים ובמיומנויות אשר יאפשרו להם הצלחה בחייהם הבוגרים.

מוקדי הקושי של תלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב הם ברכישת ידע כמו גם ביכולת שלהם לבטא את הידע הנרכש. המטרה העיקרית העומדת אל מול עינינו היא לסייע לתלמיד להיות לומד עצמאי הממצה את יכולותיו. לשם כך יש חשיבות להקניה ותרגול של מיומנויות למידה הנדרשות לשם הצלחה במטלות המגוונות של רפורמת התחדשות הלמידה. הקניית מיומנויות אלה חשובה עבור כלל התלמידים, אך עבור תלמידים עם לקויות למידה או הפרעת קשב הינה קריטית והם זקוקים לתרגול ותיווך מעמיקים יותר.

לכן, נודעת חשיבות רבה להנחלת מיומנויות אלה על-ידי הצוותים החינוכיים. במידה ועדיין ניכר כי התלמידים עם לקויות הלמידה והקשב זקוקים למענים נוספים, מומלץ על מתן התאמות בהוראה, למידה ובהיבחנות, בהתאם למודל התגובה להתערבות- RTI. בה דוגל אגף לקויות למידה והפרעת קשב, המבוסס על שלבי עבודה סדורים של איתור, התערבות, מעקב מתועד וקבלת החלטות.

פרק א' הקניית מיומנויות

הקניית מיומנויות כוללת אופני התערבות שמורה יכול להפעיל במהלך הלימודים השוטף בכיתה ושימוש בכלים (לרבות שימוש בכלים דיגיטליים ובלמידה מתוקשבת) והקניית אסטרטגיות המסייעים לתלמיד עם לקויות למידה לרכוש ידע, מיומנויות והרגלי למידה יעילים. לצורך פיתוח מגוון מיומנויות הלמידה ורכישת הידע נדרשת למידה אקטיבית וישירה באמצעות תרגול, התנסות ומעורבות ממשית של התלמיד עם החומר הנלמד. שילוב מיטבי הוא כזה אשר משלב בין דרישות המקצוע ובין התאמת דרך הלמידה היעילה ביותר לצרכי התלמיד.

מאחר וברפורמת התחדשות הלמידה במקצועות המח"ר מושם דגש מירבי על הערכה של תהליכי הלמידה לאורך מספר נקודות זמן במהלך הלימודים בחטיבה העליונה, נראה כי תלמידים עם לקויות למידה או הפרעת קשב יזדקקו, לפני הכל להנחיה, תמיכה וליווי בפיתוח המיומנויות.

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

אגף לקויות למידה והפרעת קשב

להלן המיומנויות המרכזיות הנדרשות עבור תלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב במסגרת רפורמת התחדשות הלמידה:

- תכנון מטלה וגיבוש שלבי עבודה
- מיומנויות תכנון וארגון זמן
- חיפוש וסינון מידע יעיל
- הבחנה בין עיקר לטפל
- ארגון המידע ממקורות רבים
- סיכום ותכלול מקורות מידע
- אוריינות דיגיטלית
- גיוס משאבי קשב והקצאה דיפרנציאלית של קשב לכל מטלה
- הפעלת תהליכי בקרה
- התמודדות עם מצבי לחץ
- עבודת צוות
- מודעות עצמית, עבודה על מסוגלות עצמית והנעה עצמית

פרק ב' התאמות בדרכי הוראה, למידה והערכה/היבחנות

התאמות הינן שינויים במתכונת ההוראה ו/או במתכונת ההערכה וההיבחנות, המיועדות לעקוף את הקושי והלקות באופן שיאפשר לתלמיד לרכוש ידע וכלים כמו גם להביא לידי ביטוי את הידע הנרכש בהישגי התלמיד. הן נועדו להבטיח שוויון הזדמנויות חינוכיות באמצעות קידום הנגישות הן ללמידה יעילה והן להערכת הידיעות וההישגים הלימודיים. קידום הנגישות להשכלה באמצעות הסרת חסמים שמקורם בלקות, מצריך חשיבה קפדנית על מציאת דרכים יעילות ללמידה, תוך שמירה על תוקף, מהימנות והוגנות ההערכה של הידע.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעת קשב

שני סוגי ההתאמות, בדרכי הוראה ובדרכי ההיבחנות, מהוות יחד רצף של התערבות, כשהראשונות מהוות חלק משגרת ההוראה והלמידה ואילו האחרות ניתנות רק על מנת להבטיח את יכולת ביטוי הידע שנרכש.

1. התאמות בדרכי הוראה ולמידה

תלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב עלולים להיתקל בחסמים שונים הנובעים מעצם הלקות. במקביל להקנייה ותרגול של מיומנויות הלמידה העצמאית, יתכנו מצבים בהם נדרש שימוש בדרכי פיצוי שיסייעו לעקוף את החסמים הללו במהלך הלמידה השוטפת בשיעור. על צוות בית הספר להפעיל שיקולי דעת בבחירת ההתאמות השונות על פי רמת המורכבות של הלקות/ הקושי. חשוב להדגיש כי פטור מביצוע מטלות הנדרשות מכלל התלמידים בכיתה, מונע מהתלמיד את ההתנסויות שהן תנאי ללמידה, מזיק להתפתחותו ופוגע ביכולתו ללמוד ולהתקדם לקראת היותו לומד עצמאי.

דוגמאות להתאמות בדרכי הוראה ולמידה במהלך שיעורים בכיתה:

קריאה

עבור תלמידים עם קשיים בקריאה – ניתן לזווג להם תלמיד עם קריאה תקינה במטלות המבוססות על קריאה מרובה ומוגשות בזוגות.

עבור תלמידים עם קשיים משמעותיים מאד בקריאה – ניתן לשקול אפשרות לשימוש בטכנולוגיות הקראה שונות¹, כאשר נדרשת קריאה של מאמרים ארוכים ומורכבים.

כתיבה

- עבור תלמידים עם קושי בהבעה בכתב- המורה יאפשר מספר גדול יותר של טיוטות בהן ייתן משוב ויכוון את התלמיד. זאת, על מנת לאפשר לו להתמודד עם הקושי ולחזק את המיומנות באופן תהליכי ומוכוון.

- ניתן להפנות תלמיד עם קשיים בכתיבה לעבודה בזוג עם תלמיד שכתבתו תקינה, תוך הקפדה על עבודה שיתופית בשלב החשיבה ופיתוח הרעיונות.

- ניתן להציע לתלמידים עם **לקויות מורכבות בכתיבה**, שימוש בטכנולוגיות מסייעות* כגון טכנולוגית speech to write.

¹ כאשר ניתנות התאמות בדרכי ההבחנות במהלך שגרת הלמידה חשוב להסביר לתלמיד והוריו כי האישור ניתן כחלק מתהליך ההתערבות. אישור זה אינו מחייב אישור של ועדות התאמה מחוזית או מערך המל"ל ולכן יש לשקול זאת היטב וליידע את התלמיד והוריו

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעת קשב

קשב ותפקודים ניהוליים

- עבור תלמידים עם קשיים בהתארגנות וקצב עיבוד איטי, ניתן לשקול הארכת זמן* בהגשת מטלות.
- עבור תלמידים עם הפרעת קשב – ניתן לאפשר עבודה אישית בכיתה עם אטמי אוזניים, או עם שימוש באוזניות המשמיעות מוזיקה שקטה.
- תלמידים עם הפרעת קשב המתבטאת בעיקר בקשיים בתפקודים הניהוליים, ייסתייעו בחלוקת משימות גדולות ומורכבות למשימות קטנות יותר, עם משוב ובקרה מתמשכים של המורה בלוחות זמנים קבועים.

התאמות ייחודיות בהוראה ולמידה לתלמידים עם לקויות מורכבות (חלופות)

- לצד כל אלה, עבור תלמידים עם קשיים מורכבים בהבעת הידע באמצעות כתיבה, המורה יאפשר בעת הצורך להביע את הידע הקיים בדרכים חלופיות כמו פרזנטציה, הוספת יצירת דגמים והיצגים חזותיים שונים, הצגת מצגת, הופעה אומנותית וכדומה.

להרחבה על התאמות בהוראה ולמידה:

מחסמי למידה להתאמות בדרכי הוראה – הקובץ המלא (מתוך "הוראה חכמה - אגרת לרכזי השתלבות", האגף לחינוך יסודי)

ניתן לעיין ולהסתייע גם במסמכים הבאים:

משיקים - אומנות ההוראה בכיתות הכוללות תלמידים עם קשיים ועם לקויות למידה בהשקה לתחומי הדעת

מודל תגובה להתערבות - RTI

כשלקות הלמידה והפרעת הקשב פוגשות את הלמידה המקוונת מרחוק

2. התאמות בדרכי הערכה והיבחנות

התאמות בדרכי היבחנות הן שינויים בתנאי ההיבחנות הסטנדרטיים במרכיבי הבחינה שאינם נוגעים לידיע או למיומנות הנמדדת. רפורמת התחדשות הלמידה, מורכבת משני שלבים. בשלב הראשון של קורסי היסוד תתקיים הערכה פנימית בית ספרית ובקרה חיצונית, במסגרתה

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

אגף לקויות למידה והפרעת קשב

יתקיימו גם מבחנים פנימיים. בשלב השני נכתבת עבודה רב תחומית הנכתבת בקבוצה ומוערכת על ידי בוחן חיצוני באמצעות פרזנטציה. במצבי היבחנות אלה יישקלו התאמות בדרכי היבחנות.

התאמות בדרכי היבחנות במבחנים פנימיים

בשנה"ל תשפ"ג אגף לקויות למידה והפרעת קשב מוביל את יישום התוכנית "[מלקויות למידה](#)" בחטיבות הביניים ב – 65 רשויות מקומיות ברחבי הארץ. היישום צפוי להתרחב לכלל חטיבות הביניים בשנים הקרובות. התלמידים ברשויות אלה מגיעים לכיתה י' לאחר שעברו תהליך מתמשך של איתור, התערבות ואבחון ואושרו להם התאמות בהיבחנות במסגרת המל"ל (מרכזי אבחון מלקויות למידה). ברשויות האחרות נקבעות הזכאות להתאמות בהיבחנות במסגרת ועדת התאמות מחוזית בסיום כיתה י'.

ההתאמות בדרכי ההיבחנות בבחינות הבגרות למקצועות רבי מלל הניתנות במסגרת הועדות השונות הן: הארכת זמן הבחינה, הגדלת שאלון הבחינה, השמעת שאלון, הקלדת שאלון, היבחנות בעל פה, מבחן מותאם, היבחנות בחדר שקט, שימוש באטמי אזניים.

במהלך מבחנים בית ספריים פנימיים, יש לקחת בחשבון את צרכיהם של התלמידים עם לקויות הלמידה והפרעת הקשב, ובמידת הצורך לאפשר לתלמידים שאושרו להם התאמות בהיבחנות על ידי ועדה מחוזית או מערך המל"ל (לבתי ספר [ברשויות המקומיות](#) שבתוכנית "מלקויות למידה") להיבחן עם התאמות אלו (פרט למבחן מותאם שאינו רלבנטי במקרה זה).

תלמידים הלומדים בכיתה י' אשר לא למדו ברשויות המקומיות בהן מופעלת התכנית "מלקויות למידה", יש לשקול מתן התאמות במקרים חריגים על פי מורכבות הלקות ובדיקת נחיצות ההתאמה. התשובה על הזכאות להתאמות בדרכי ההבחנות תתקבל רק לאחר דיון בוועדה המחוזית המתקיימת בסוף כיתה י' או לאחר מכן. חשוב להבהיר לתלמיד והוריו כי מתן התאמות אלה במסגרת ההיבחנות הבית ספרית אינו מחייב בהמשך את החלטת הועדה מחוזית.

הערה- כאשר מאושרות לתלמיד שימוש בהתאמות בהיבחנות מומלץ לתרגל את השימוש בהן ולהתנסות בסימולציות שונות למצבי היבחנות עוד בטרם מועד הבחינה.

ניתן לעיין במסמכים הבאים:

[התאמות על רצף הלמידה וההיבחנות](#)

[יישום התאמות בדרכי היבחנות בבחינות הבגרות](#)

[רואים ומעריכים גם מרחוק את התלמידים עם לקויות הלמידה והקשב](#)